ديمانەی رۆژنامەی جەماوەر لەگەڵ ئاسۆ كمال

پێكهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ بە تەنیا رێگاچارەی كێشەی كوردە

ديمانە: خێڵان بەختيار – سلێمانی

ئاسۆ كەمال لە دايك بووی ساڵی 1965 ی شاری سلێمانی
ئەندامی دەستەی دامەزرێنەری حیزبی كۆمۆنیستی كرێكاری كوردستانە و دانیشتووی سلێمانییە

* هۆكاری جیابوونەوەتان لە حیزبی كۆمۆنیستی كرێكاری عێراق چییە؟

- راستیەكەی ئەمە جیابوونەوە نییە لە كۆمۆنیستی كرێكاری عێراق، بەڵكو ئەمە پێكهێنانی حیزبێكی نوێیە، بە ناوی حیزبی كۆمۆنیستی كرێكاری كوردستان، كە لە باری سیاسیی و فیكرییەوە هەمان رێبازی حیزبی كۆمۆنیستی عێراقی هەیە، تايبەتمەندی ئەم حيزبە ئەوەيە، كە تايبەتە بە كوردستان بەو پێیەی كوردستان جیاوازە لە بارەی سیاسیی و كۆمەڵایەتی لە عێراق، بۆیە ئێمە پێكهێنانی حیزبی كۆمۆنیستی كرێكاری كوردستانمان بە زەرور زانی.

* بەرنامە و ستراتیژیەتتان بۆ پرسی كورد چییە؟

- ئێمە خوازیاری ئەوەین لە كوردستاندا ریفراندۆمێک بكرێت، رێگەچارەی كێشەی كورد لە عێراقدا بریتیە لە جیابوونەوە لە عێراق و پێكهێنانی دەوڵەتێكی سەربەخۆ ئەمەش بە تەنها رێگەچارە دەزانین، تەجروبەی ئۆتۆنۆمی و فیدراڵی هەمووی نیشانی داوە، كە هیچ ئایندەیەكی بۆ كوردستان پێ نییە، بە تایبەت لە دوای رووخانی بەعسەوە بە روونی دەركەوتووە كە فیدراليزم بە بنبەست گەیشتووە، پێمان وایە تاكە چارە لە كوردستادا جیابوونەوە و پێكهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆیە، بە حەرەكەتێكی فراوانی دەزانین كە ئێستا كوردستان پێویستی پێیە، چەپ لێرەدا بزوتنەوەيەكە بەرامبەر بە ناسیۆنالیزم و ئیسلامی سیاسیی ئەتوانێ ئایندەیەكی باشتر بۆ كوردستان دیاری بكات، چەپ لە كوردستاندا مێژوویەكی بەهێزی هەیە، نارەزايەتی خەڵك بەرانبەر بە دەسەڵات، مەيلی بە لای چەپدا زیاترە لەوەی بەلای ئیسلامی سیاسیدا، دەمانەوێ دین لە دەوڵەت و دین لە پەروەردە جیا بكرێتەوە و كۆمەڵێ پرۆژەی تر، سیفەتێكی تايبەتی حیزبی كرێكاری كۆمۆنیستی كوردستان، ئەوەیە رەخنەیەكی جدیمان لە پراكتیک و شێوەكانی پێشووی حیزبی كۆمۆنیست هەیە لە كوردستاندا، تەجروبەی ئێمە ئەوەیە دەبێ كۆمۆنیست حیزبێكی جەماوەری سازبدا نەک تەنها حیزبێكی ئایدۆلۆژی وەک ئەوانەی كۆمۆنیست یا كاپیتاڵیان خوێندۆتەوە، بێنە ناو حیزبەوە، بگرە ئاڵوگۆرێكی جدی لە حیزبی كۆمۆنیستی دا دەبێ لە پراكتیک و چونە ناو خەڵک و وەڵامدانەوەی كێشەكانی خەڵک و رابەری كردنیان، ئێمە لە هەوڵی ئەوەداین كەوا بتوانین ئەم كۆمەڵگایە لەم وەزعیەتە رزگار

بکەین کە ئێستا هەیە، پێشمان وایە دەتوانین کاریگەریمان هەبێت لە داهاتوودا.

* لە ساڵانی 94 و 95 ڕێکخراوی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عیراق بە هەمان شێوە لەگەڵ سەربەخۆیی و بە دەوڵەتبوونی کوردستاندا بوو، ئایا ئەم فکرە هەمان دووبارە کردنەوە نییە، یا ئێوە تەواوکەری ئەو فکرەیەن؟

- ئەو فکرەیە لە ساڵی 95 لەلایەن (مەنسور حیکمەت)ەوە هاتە ئاراوە باسی لە ڕێگەچارەی کوردستان کرد، کە لەو وەزعە سەرگەردانییەی کە تێیدابوو نە بەشێک بوو لە عێراق نە جیابووەوە لە عێراق، ئەوەش کە هەڕەشەی بەعسیشی لەسەر بوو، ئێستاش هەمان بیرۆکەیە، کە کوردستانی عێراق پێویستە دەوڵەتێکی سەربەخۆی تێدا دابمەزرێ، ئەو دیفاکتۆی ئێستا هەیە ئێستا ناتوانێ جواب بداتەوە، بەڵام لە رووی تەتبیقی و پراکتیکەوە چۆن ئەم بیرۆکەیە پیادە دەکەین ئێستا پێمان وایە ببێتە بزوتنەوەیەکی جەماوەری، من بۆ خۆم لە ساڵی 1999 وە تاکو 2005 کەمپینێکی نێونەتەوەیی بە ناوی کەمپینی ریفراندۆم بۆ سەربەخۆیی کوردستانم لە دەرەوە بەرێخستبوو، کە دیارە ئەم کەمپینە کاری زۆری کردووە بۆ راکێشانی پشتیوانی ئەحزابی جۆراوجۆری ئەوروپایی و هەتا کەسایەتی جیهانی (چۆمسکی) ئێمە پێویستیمان بە پشتیوانی دەرەوەیە، پێویستە بزوتنەوەیەکی جەماوەری بۆ بەرپاکردنی ریفراندۆمێک بۆ سەربەخۆیی کوردستان لە کوردستاندا دابمەزرێنین، تا بتوانێ ئەم ئامانجی سەربەخۆیی بەدی بێنێ، جیاوازییەکە لێرەدایە لەچاو ساڵانی پێشودا، ئێمە دەمانەوێ ئەو خواستەی خەڵک هەیەتی بچێتە مەیدانی پیادەکردنەوە، لە بەرامبەر بەدیلی فیدراڵی کە یەکێتیی و پارتی دەیانەوێ کەچی ئەتوانم بڵێم 99%ی خەڵکی کوردستان دەنگیان بە سەربەخۆیی داوە، خوازیاری جیابوونەوە بوون، بۆیە پێویست دەکات هەم حەرەکەتی ریفراندۆم و هەم بزوتنەوەی جەماوەری لە ئاستێکدا ڕێکبخەین، کە فیعلەن ئەم بەدیلە و کوردستان بەرەو ئاقاری سەربەخۆیی بەرێ.

* باست لە بزووتنەوەی جەماوەری کرد، لەناو واقعی کۆمەڵگای کوردیدا، کە کۆمەڵگایەکی موسوڵمانە، کۆمۆنیستیەت تا چەند دەتوانێ خەڵک لە دەوری خۆی کۆبکاتەوە؟

- پێموایە گەر پێناسەی کۆمەڵگای کوردی بکەین ئەتوانم بڵێم کۆمەڵگایەکی مەدەنییە، راستە بیر و بۆچون و دیانەت و ئەحزابی جۆراوجۆری تێدایە، ئەمە بەواتای ئەوە نییە، کە کوردستان بەس خەڵکانی ئیسلامی تێدا بێت، یا کۆمۆنیستی یا عەلمانی، کۆمەڵگایەکی مەدەنییە، کە ئەفکار و بیروبۆچونی دینی و سیاسی بگرە کۆمەڵایەتی هەموشێوازێکی تێدایە، خاڵی هاوبەش کە کۆی دەکاتەوە ئەوەیە کە ئەم کۆمەڵگایە خوازیاری ئەوەیە، کە دەسەڵاتێکی مەدەنی و ژیانێکی مەدەنی هەبێت پێویستیەکانی دابین بکرێت، پێم وایە ویستی ئەم کۆمەڵگایە

ئەوەیە کە دەسەڵاتێکی عەلمانی هەبێت و دین لە دەوڵەت جیابکاتەوە، لە خوێندن و پەروەردەش جیای بکاتەوە، ئەو ناڕەزایەتییەی کە هەیە بەرامبەر داب و نەریتی دواکەوتوانە و شەریعەتی ئیسلام کە رۆژانە ئەمانە دەبینین، گەر سەیری ئەو حەرەکەتانە بکەیت لە سلێمانی کۆنفرانسی (دۆعا)مان هەبوو لەوە دەردەکەوێ، کە خەڵک و رێکخراوە مەدەنیەکان خوازیاری ئەوەن، کە یەکسانی ژن و پیاو هەبێت و خوازیاری ئەوەن کە دەسەڵاتی دینێک بەسەر ژیانی مەدەنی و بەسەر یاسا مەدەنییەکان نەمێنێ، خوازیاری ئەوەن دین لە دەسەڵاتەوە جیا بکرێتەوە بە مانایەکی گشتی، خوازیاری ئەوەن کە کۆمەڵگایەکی عەلمانی بێ و مافی هەموو ئینسانەکانی تێدا هەبێت، ئەمە تەعبیر لەوە دەکات کە ئەم کۆمەڵگایە کۆمەڵگایەکی مەدەنیە و خوازیاری مەدەنیەتە لە کوردستان، بەرنامەی کۆمۆنیستی ئەوەیە کە فعلەن بتوانێت ئەم دەسەڵاتە مەدەنییە لەم قۆناغەدا کە پلاتفۆڕمی سیاسیی ئێمە ئەوەیە، کە بتوانێ دەسەڵاتێکی مەدەنی دابمەزرێنێ، شانزە ساڵ دەسەڵاتی یەکێتیی و پارتی نیشانی داوە، کە نەیان توانیوە دەسەڵاتێکی مەدەنی لە کوردستان دابمەزرێنن، ئەویش بە حوکمی ئەوەی دەسەڵاتێکی میلیشیای و دەسەڵاتێکی دوو حیزبی و هەموو بودجە و داهاتی ئەم وڵاتە لە نێوان ئەم دوو حیزبەدا بەش دەکرێ و بڕیاری لەسەر دەدرێ، هیچ گەڕانەوەیەک بۆ مەدەنیەت و کۆمەڵگا نییە، لایەنێکی تریش ئۆپۆزسیۆنە ئەویش ئیسلامی سیاسیە ئەمانە نەک هەر دژی کۆمەڵگەی مەدەنی و خواستەکانی خەڵکی مەدەنین، بەڵکو خوازیاری دامەزراندن و سەپاندنی دەوڵەتێکی ئیسلامین لەو چەشنەی لە ئەفغانستان و ئێران و شوێنەکانی تر هەیە، لەم بەینەدا کە حەرەکەیەکی سیاسیی بمێنێتەوە ئەویش چەپە، کە بتوانێ ببێ بە بەدیل و وەزعی کوردستان لەم دەسەڵاتە نامەدەنییە بگوێزێتەوە بۆ دەسەڵاتێکی مەدەنی و سکۆلار و عەلمانی، ئەوە پلاتفۆرمی سیاسیمانە، پێمان وایە ئەو بەرنامەیە خواستی زۆربەی خەڵکی کوردستانە، بۆیە زەمینەی کۆمۆنیست و چەپبوون لە کوردستاندا زۆرە.

* بەڵام حیزبە گەورەکان پێیان وایە لە ئێستادا هەلومەرج بۆ راگەیاندنی دەوڵەت لەبار نییە، ئێوە چ شتێکی تازەتان پێیە، لە کاتێکدا وڵاتانی دەوروبەر دژی بوونی دەوڵەتی کوردین؟

- ئێمە گەر واقعیەتی سیاسیی ئەمڕۆی عێراق بخوێنینەوە دەزانین کە فرسەتی بوون بە دەوڵەتی کوردستان کراوەتەوە، لەبەر ئەوەی دەوڵەتێکی مەرکەزی نەماوە وەکو پێشوو سەرکوتکەر بێت کە ئەوە خەتەری سەرەکی بوو، خودی ئەمریکا و سیاسەتەکانیش لە عێراقدا بۆ دابەشبوونی عێراق دەڕوات ئەمانە هەمووی فرسەتی بۆ کورد دروستکردووە، تا بتوانن دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان رابگەیەنن، وەلێ ئەمەش بێڕێگری نییە و کێشە و خەتەریاتی لەپێشە، بەڵام تاکە رێگە لە بەردەم خەڵکی کوردستان و بۆ ئەوەی تووشی ئەو فەزاحەیەی عێراق

نەبێت، کە ئێستا لە عێراقدا بەرپایە، ئەوەیە دەوڵەتێکی سەربەخۆ دابمەزرێ، دەوڵەتانی چواردەور گەر سەیری تورکیا بکەین بەڵێ خەتەرێکی جدییە لەسەر کوردستان، تورکیاش دوو لایەنەیە لایەنی یەکەم ئەوەیە کەوا کێشەی ناوخۆی هەیە، گەر نیازی هێرشکردنی سەربازی هەبێت بۆسەر کوردستان ئەوا بە ئاسانی بۆی تەواو نابێت کێشەی کورد لە ناوخۆی خۆیدا زەقتر دەکاتەوە، لەلایەکی تریشەوە تورکیا خوازیاری ئەوەیە دەرگای یەکێتیی ئەوروپای لێبکرێتەوە گەر بیەوێ فشار بێنێتە سەر کوردستانی عێراق و بیەوێ سەربەخۆیی پێشێل بکات، ئەو دەرگایە تەواو لە خۆی دەبەستێ، تورکیا هێشتا لە کێشەی قوبرس نەجاتی نەبووە، دەتوانم بڵێم مەحدودێک لەبەردەم تورکیادا هەیە، بە نیسبەت ئێرانیش، ئێران مەسەلەکەی ئەوەیە دەیەوێ تەوازنێک لە گەڵ ئەمریکا راگرێ و تەعامل بکات، ئێران خوازیاری ئەوەیە کەوا لە ناوەراستی عێراقدا شکست بە ئەمریکا بێنێت، بەم پێیە کوردستان زۆر لە مەسەلەی سەربەخۆبوون بوون بە دەوڵەت لەم چوارچێوەدا هەڵسوکەوت دەکات، هیچ رێگە چارەیەک بۆ کورد جگە لە سەربەخۆیی چیدی نیە دوای شانزە ساڵ تەجروبە و مانەوە لەم سەرگەردانیا و چاوەڕوانی سیاسەتی ئەمریکا کە بە شوێنێک بگات، کە نەگەیشتووە و ئەمریکا خەریکی پاشەکشەی خۆیەتی، ئێستا باشترین رێگە و عاقڵانەترین رێگە ئەوەیە کە ئەم کارە بکرێت، ئەمەش پشتی بەوە بەستووە، بەرامبەر بە هەردوو حیزبی حاکمیش فشارێک بهێنرێت بۆ ئەوەی سەربەخۆیی کوردستان بکەنە واقع، بیکەنە بەدیلی فیدراڵیەت.

* ئێوە ئامادەن لەگەڵ ناسیۆنالیزمی کوردیدا لە بەرەیەکدا کۆببنەوە، چونکە لە هەمان کاتدا خەڵکێکی نەتەوەیی هەن و داوای دەوڵەتی کوردستان دەکەن؟

- ئەو شیعارەی ئێمە بەرزمان کردۆتەوە بۆ مەسەلەی دەوڵەتی کوردستان، رێگە چارەیەک یا ستراتیژیەتێک بۆ ئەوەی وەزعیەتی کوردی پێ وەڵام بدەینەوە، ئەتوانێ خواستی هەموو لایەک بێت، کە فعلەن مەسەلەی چارەنووسی کوردی پێیە و نایەوێ بکەوێتە نێو بازنەی شەڕی عێراقەوە و پێشمەرگە بنێری بۆ جنوب، یا بۆ نمونە نایەوێ هەڕەشەی بەردەوامی تورکیاو ئێرانی لە سەر بێت دەیەوێ دەوڵەتێکی رەسمی و شەرعی بێت، بتوانێ دیفاع لە مافەکانی خۆی بکات، لێرەدا ئەو هێزوو لایەنانەی کە خوازیاری ئەم پلاتفۆڕمەن، کە پلاتفۆڕمی سەربەخۆیی کوردستانە، ئەتوانن بێن کاربکەن، کەسێک ناسیۆنالیستە یا کۆمۆنیستە یا عەلمانییە گرنگ ئەوەیە لەگەڵ سەربەخۆیی کوردستاندا بێت. بەڵام من بەدووری دەزانم هەردوو حیزبی دەسەڵاتدار یەکێتیی و پارتی ئەم پلات فۆڕمەیان قبوڵبێت لە ئێستادا، چونکە ئەوان بەدیلی فیدراڵیان بۆ خۆیان داناوە و لەسەری کار دەکەن، رێگریش لەبەردەم مەسەلەی سەربەخۆییدا دروست دەکەن.

* داواکردنی دەوڵەت کاڵبونەوەیەک، یاخود گۆڕانێک نییە لە فکرەی کۆمۆنستیەتدا؟
- راستە وەک بیروبۆچون ئەم مرۆڤانەی کە لەسەر ئەم ئەرزەدا دەژین هیچ شتێک جیایان ناکاتەوە، جیاوازی نییە تا سنوور جیابکەیتەوە جگە لە زمان، وەک لایەنی ئینسانی ئەوەیە کە دەبێت سنوری دەستکرد نەمێنێ، بەڵام ئەمە ئایدیایەکە لەگەڵ ئەرزی واقعدا کە تۆ مەشاکلت هەبێت، ئەبێ وەڵامێکی واقعیت هەبێ، مەسەلەی کۆمۆنیزم ئەوەیە نیازی خەڵک وەڵام دەداتەوە پێویستیەکانی ئەوکاتەت وەڵام دەداتەوە کە تێیدا دەژیت، ئێستا کوردستان پێویستی بە دەوڵەتێکی سەربەخۆیە، کە چوارچێوەیەیکی هەبێت، تا بتوانێ ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و ...هتد رێک بخات لەم پاشاگەردانی و سەرگەردانیەدا دەربچێت، ناسنامەیەکی دیاریکراوی خۆی هەبێت حەق و حقوقێکی خۆیی هەبێت مافی ئینسانەکان دیار بکرێت، هەموو ئەو شتانە هەبێت کە کۆمەڵگای مەدەنی پێویستیەتی، فعلەن دەسەڵاتێکی مەدەنی و سکۆلاری هەبێت لە کوردستاندا، ئەو دەوڵەتەی ئێمە خوازیارین لە کوردستاندا، هەموو خواستی خەڵکک دێنێتەدی کۆمەڵێ نیاز و پرسی تر کە کۆمۆنیزم دەبێ وەڵامی بداتەوە، گەر بتەوێ هەرشتێک بکەی سەرەتا پێویستە دەوڵەتت هەبێت، بەم وەزعە سەرگەردانییەوە شانزە ساڵە تا ئێستا ئایندەیەک ئاسۆیەکمان نییە، بۆ نمونە کۆچی گەنجان ئێستا زیاتر دەبێت چونکە ئەو گەنجە نازانێ سبەینێ چی دەبێ دەسەڵات چی لێدێ چۆن ئاڵوگۆڕ دەبێ مافەکانی چۆن سەلمێندراوە یا پاسپۆرتەکەی لەکوێیە، یا چوارچێوەکەی چۆنە، ئەوەش واقیعەتە کەوا چۆن سنور جیاکراوەتەوە تۆش پێویستت بەسنورێکی جیاهەیە، ئەم داوایەی کۆمۆنیستیش نیازی ئێستا وەڵام دەداتەوە تا نەبین بە دەوڵەت، ناتوانین هیچ ئاڵوگۆڕێکی ئابوری و سیاسیی ....هتدی تێدا بکەین هەردوو حیزبی چەکدار دەمێننەوە و لە شوێنێکەوە بودجەیەکیان بۆ دیاری دەکرێ و ئەمانیش دابەشی دەکەن، بەشی شێر بۆ خۆیان و هیچیشی بۆ خەڵک، ئەوەش ئەو وەزعەیە کە شانزە ساڵە دەیبینین، تەنها چارەسەر کۆمۆنیزمە کە دەتوانێ کێشەی خەڵک چارەسەرکات.